



# Nacionalne ideje i etnička lojalnost u renesansnoj Hrvatskoj

Knjižica sažetaka

# National Ideas and Ethnic Loyalties in Renaissance Croatia

Book of Abstracts

Zagreb, 24. veljače 2017.

*Colloquia Mediaevalia Croatica*

III

**Nacionalne ideje i etnička lojalnost  
u renesansnoj Hrvatskoj**  
/  
**National Ideas and Ethnic Loyalties in  
Renaissance Croatia**

**Sažetci/Abstracts**

Znanstveni skup u organizaciji Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta  
Sveučilišta u Zagrebu  
u suradnji s Odjelom za povijest Hrvatskog katoličkog sveučilišta



Zagreb, Filozofski fakultet, 24. veljače  
Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, February 24

2017

*Colloquia Mediaevalia Croatica* III: Nacionalne ideje i etnička lojalnost  
u renesansnoj Hrvatskoj

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta  
Sveučilišta u Zagrebu  
Ivana Lučića 3  
10 000 Zagreb

ORGANIZACIJSKI SAVJET

Ivan Majnarić  
Tomislav Matić  
Luka Špoljarić  
Trpimir Vedriš

KONTAKT

Trpimir Vedriš  
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta  
Sveučilišta u Zagrebu  
Ivana Lučića 3  
10 000 Zagreb  
E-pošta: [tvedris@ffzg.hr](mailto:tvedris@ffzg.hr)

Urednici: Luka Špoljarić i Trpimir Vedriš  
Tehnički urednik: Trpimir Vedriš  
Prijevod sažetaka na engleski: Tomislav Matić  
Tisak: Monogram d.o.o., Zagreb, veljača 2017.  
ISBN -



Natale Bonifacio (1538-1592), *Sv. Jeronim s ilirskim grbovima*, 1584., bakropis, 125x99 mm (Izvor: Milan Pelc, *Natale Bonifacio*, Zagreb, 1997., 117.)



# Nacionalne ideje i etnička lojalnost u renesansnoj Hrvatskoj

Pitanja o podrijetlu, oblikovanju i reprodukciji nacija spadaju među one znanstvene probleme koji izazivaju žestoke pa i žučne rasprave u društvenim i humanističkim disciplinama. Nakon što je primordijalističko poimanje nacija kao ahistorijskih entiteta i aktivnih političkih i kulturnih subjekata obilježilo dobar dio devetnaestog i dvadesetog stoljeća, njihovo shvaćanje značajno su redefinirali autori poput Ernesta Gellnera, Erica Hobsbawma, i Benedicta Andersona. Premda njihove teorije pokazuju velike razlike, ipak se sve temelje na dvije ključne postavke: na modernističkom obratu, prema kojem je nacija fenomen koji nastaje krajem osamnaestog stoljeća; te na konstruktivističkom obratu, prema kojem naciju ne čine "objektivni" kriteriji poput zajedničkog jezika, porijekla, sudbine, nego zajedničko vjerovanje u te kriterije.

Koliko god su modernističke teorije pridonijele historicizaciji nacionalnog fenomena, poimanje predmodernog društva koje se redovno susreće u njima sve je češće kritizirano. Upravo se na tome tragu razvila druga paradigma u istraživanju povijesti nacija, ona koja prati predmodernu povijest nacija, a kojoj su glavni doprinos dali Anthony D. Smith i John Hutchinson, ali (u raznim fazama) i John Armstrong, Liah Greenfeld te Adrian Hastings. I ovdje naravno postoje razilaženja po pitanju kako integrirati predmodernu povijest u studij nacionalizma: A. Smith i J. Hutchinson analiziraju ulogu povijesnih memorija i mitova i "etničke korijene" modernih nacija, L. Greenfeld nacionalizam promatra kao temeljnu misaonu kategoriju ili shemu (rano)modernoga doba, dok A. Hastings korijene nacija i nacionalizma nalazi u srednjovjekovnom svijetu, odnosno u vremenu prodora pučkoga (vernakularnog) govora u pisanu kulturu. Naposljetku, izuzetno važan obol debati dali su i intelektualni povjesničari poput Herfrieda Münklera i Caspara Hirschija koji su,

pristupajući problemu iz isključivo konstruktivističke perspektive, početke modernog nacionalističkog diskursa pomaknuli iz devetnaestog duboko u petnaesto stoljeće, u vrijeme renesanse, identificirajući humaniste kao njegove ideološke začetnike.

Fokusirajući se upravo na renesansu – okvirno gledano, razdoblje od kraja četrnaestog do početka sedamnaestog stoljeća – kao vrijeme važnih intelektualnih promjena, ovaj će skup istražiti supostojanje i međuprožimanje novih, humanističkih i starijih, tradicionalnih vrsta nacionalnog diskursa u hrvatskom kulturnom prostoru. To pitanje utoliko je kompleksnije u hrvatskom kontekstu, jer upravo to vrijeme svjedoči ključnim društveno-političkom promjenama vezanima uz širenje triju imperija (Osmanlija, Habsburgovaca i Mletaka) i gotovo potpunom kolapsu starog poretka. Stvarajući platformu za interdisciplinarni dijalog, cilj je skupa istražiti složenost nacionalnog fenomena i steći bolji uvid u ulogu koju su razne nacionalne ideje i etnička lojalnost igrale u jednom od najturbulentnijih razdoblja hrvatske povijesti.

# National Ideas and Ethnic Loyalties in Renaissance Croatia

Questions of origins and shaping of nations are issues that provoke intense, even fierce, scholarly debates. After the primordialist understanding of nations as ahistorical entities and active political and cultural subjects dominated the nineteenth- and early-twentieth-century scholarship, the concept of nation was significantly redefined by authors such as Ernest Gellner, Eric Hobsbawm and Benedict Anderson. Although their theories differ greatly, they are all nonetheless based on two key tenets: the modernist turn, which redefined the nation as a phenomenon that materialized at the end of the eighteenth century; and the constructivist turn, which defined the nation not according to “objective” criteria such as a common language, heritage and destiny, but according to a common belief in those criteria.

Although the modernist theories greatly contributed to the historicization of the national phenomenon, their portrayals of the pre-modern societies are facing growing criticisms. Indeed, in recent decades there emerged a number of studies that discussed precisely the pre-modern history of nations, from various vantage points. Anthony D. Smith and John Hutchinson thus analysed the role of historical memory and myth, and the “ethnic roots” of modern nations, Liah Greenfeld presented nationalism as a fundamental mental category of the (Early) Modern Age, while Adrian Hastings saw the roots of nations and nationalism in the Medieval world, i. e. in the times when common (vernacular) speech penetrated the written culture. Particularly important were the recent contributions of intellectual historians, Herfried Münkler and Caspar Hirschi, who traced the beginnings of modern nationalistic discourse into the fifteenth century, to the time of the Renaissance, identifying humanists as its ideological pioneers.



By focusing precisely on the Renaissance – roughly speaking, the period from the end of the fourteenth to the beginning of the seventeenth century – as an era of crucial intellectual changes, this conference will explore the coexistence of new, humanist and older, traditional forms of nationalistic discourse within the Croatian cultural space. This issue was in Croatia made all the more complex by key socio-political changes, the expansion of three empires (Ottoman, Habsburg and Venetian) and an almost complete collapse of the old social order. The aim of this conference is to explore the complexity of the phenomenon of the nation and to gain a better insight into the roles played by national ideas and ethnic loyalties during what was one of the most turbulent periods of Croatian history.

# PROGRAM/PROGRAMME

# Nacionalne ideje i etnička lojalnost u renesansnoj Hrvatskoj

Knjižnica Filozofskog fakulteta, Konferencijska dvorana 24. veljače 2017.

## Otvaranje *Colloquia* (9,00-9,30)

Trpimir Vedriš, *'Qual è colui che forse di Croazia viene...': novije rasprave o 'korijenima nacije' i hrvatska historiografija'*

## I Pluralizam etničkih identiteta (9.30-11.00)

1. Ivan Majnarić, *Identiteti hrvatskog plemstva u drugoj polovici XIV. stoljeća*
2. Antun Nekić, *Pridošlice i oblici integracije: nekoliko primjera iz srednjovjekovne Slavonije (14.–15. st.)*
3. Marko Pijović, *'Anatomija' i 'domet' kolektivnih identiteta i identifikacija u prošlosti: primjer srednjovjekovnih Vlaha*

## II Transformacije hrvatstva (11.30-13.00)

4. Mladen Ančić, *Kasnosrednjovjekovno ' hrvatstvo' između 'Scile' teorije i 'Haribde' vrela*
5. Ivan Jurković, *Identiteti hrvatskih raseljenika u zemljama njihova doseljavanja (15.–16. st.)*
6. Neven Budak, *Turci, tradicija i tisak ili: kako su od Slovenca postali Horvati?*

## III Simboli identiteta (15.00-16.30)

7. Robert Kurelić, *Simboli nacije na prijelazu iz kasnog srednjovjekovlja u rani novi vijek*
8. Tomislav Bogdan, *Jezik i identitet: počeci hrvatske renesansne književnosti*
9. Ines Ivić, *Jeronim Dalmatinac: etničko prisvajanje svetog Jeronima u izvorima 15. i ranog 16. stoljeća*

## IV Ilirizam (17.00-18.30)

10. Luka Špoljarić, *Geneza i politizacija ilirske nacionalne ideje*
11. Jasenka Gudelj, *Vizualiziranje nacionalnog? Siksto V i arhitektura i slikarstvo sklopa sv. Jeronima u Rimu*
12. Daniel Premerl, *Vizualna konstrukcija osobnog ilirskog identiteta: grb Ivana Tomka Mrnavića*

# National Ideas and Ethnic Loyalties in Renaissance Croatia

Faculty of Humanities and Social Sciences, February 24, 2017

## Opening remarks (9,00-9,30)

Trpimir Vedriš, *'Qual è colui che forse di Croazia viene...': recent debates on the 'roots of nations' and Croatian historiography*

## I Pluralism of Ethnic Identities (9.30-11.00)

1. Ivan Majnarić, *Identities of the Croatian Nobility in the Second Half of the 14th Century*
2. Antun Nekić, *Newcomers and Forms of Integration: Several Examples from Medieval Slavonia (14<sup>th</sup>-15<sup>th</sup> Century)*
3. Marko Pijović, *'Anatomy' and 'Range' of Collective Identities and Identification in the Past: The Example of Medieval Vlachs*

## II Transformations of Croatness (11.30-13.00)

4. Mladen Ančić, *Late Medieval "Croatness" between the "Scylla" of Theory and the "Charybdis" of the Sources*
5. Ivan Jurković, *Identities of Croatian Emigrants in the Countries to Which They Immigrated (15<sup>th</sup>-16<sup>th</sup> Century)*
6. Neven Budak, *The Turks, Tradition and the Press, or: How did Slavonians become Croats?*

## III Symbols of Identity (15.00-16.30)

7. Robert Kurelić, *Symbols of the Nation from the Late Middle Ages to the Early Modern Age*
8. Tomislav Bogdan, *Language and Identity: The Beginnings of Croatian Renaissance Literature*
9. Ines Ivić, *Jerome the Dalmatian: Ethnic Appropriation of Saint Jerome in the 15<sup>th</sup> and Early 16<sup>th</sup> Century Sources*

## IV Illyrianism (17.00-18.30)

10. Luka Špoljarić, *The Genesis and Politicization of the Illyrian National Idea*
11. Jasenka Gudelj, *Visualizing the Nation? Sixtus V and the Architecture and Art of the Complex of Saint Jerome's in Rome*
12. Daniel Premerl, *Visual Construction of a Personal Illyric Identity: The Coat of Arms of Ivan Tomko Mrnavić*



# SAŽETCI/ABSTRACTS

*Mladen Ančić*

## Kasnosrednjovjekovno 'hrvatstvo' između 'Scile' teorije i 'Haribde' vrela

Osvrćući se na različita teorijska polazišta u razmatranju oblikovanja i reprodukcije etničkih zajednica u srednjovjekovnom svijetu, autor za polazište u razmatranju prilika kakve su glede toga vladale u Hrvatskome Kraljevstvu uzima stajalište što su ga artikulirali Elisabeth Tonkin, Maryon McDonald i Malcolm Chapman. Prema tome stajalištu u predmodernim društvima etnicitet se promatra kao „koncept koji nije jasno razlikovao društvene, kulturne, lingvističke i biološke klasifikacije ljudi, te je zapravo sve njih na stanoviti način objedinjavao“, ne dajući prednost ni jednome od tih elemenata pri izgradnji svijesti o pripadanju. Polazeći od tako formuliranoga stajališta, autor upozorava kako je jako teško iz postojećega fonda vrela, ograničenoga u ovome konkretnom slučaju gotovo isključivo na javnopravne i privatnopravne („službene“) dokumente, uočiti kako je jedan takav koncept funkcionirao u društvima kasnosrednjovjekovnoga Hrvatskog Kraljevstva. Uz poziv na one rijetke (poglavito narativne) tekstove koji nešto jasnije zrcale fond društvenoga znanja toga doba, autor pokazuje na raščlambi pojedinačnih „službenih“ dokumenata kako se koncept „hrvatstva“ ipak daje razabrati kao „pozadinsko“ (društveno) znanje koje se koristi u praktičnom djelovanju i pojedinačnim društvenim transakcijama. Nadovezujući se na ova razmatranja, autor upozorava i na pojavu zasebnoga, „učenog“ diskursa, o pripadanju i izvedeno iz toga etnicitetu, diskursa koji je već prilično jasno artikuliran početkom 15. stoljeća i koji govori o „ilirskome“ podrijetlu pučanstva na istočnoj obali Jadrana i njezinu dubokom zaleđu. Prvi jasno artikulirani izričaji toga diskursa dolaze iz obrazovanih talijanskih humanističkih krugova početkom 15. stoljeća i širit će se (poglavito u obrazovanim) kako laičkim, tako i crkvenim krugovima, zahvaljujući ponajprije autoritetu kojega u tome svijetu uživaju učeni talijanski humanisti. Dva diskursa o etnicitetu, „hrvatski“ kao lokalno društveno znanje, i „ilirski“ kao učeno znanje, supostojat će i povremeno se preplitati sve do sredine 19. stoljeća, do trenutka kada je 1848. godine „ilirizam“ konačno izgubio utrku i nestao s društvene scene te time raščistio put stvaranju moderne hrvatske nacije.

*Mladen Ančić*

## Late Medieval “Croatness” between the “Scylla” of Theory and the “Charybdis” of the Sources

While reviewing various theories that serve as a basis for studies of the shaping and reproducing of ethnic groups in the Medieval world, the author is using the opinion articulated by Elisabeth Tonkin, Maryon McDonald and Malcolm Chapman as the basis for analysing these processes in the Kingdom of Croatia. According to that opinion, ethnicity in pre-modern societies is understood as “a concept that did not clearly distinguish between social, cultural, linguistic and biological classifications of individuals, and therefore, in a way, made a single classification of them all,” without favorizing any of these elements while constructing the sense of belonging. Starting from this point, the author warns that it is very difficult to determine, based on the existing fund of sources – limited in this specific case almost exclusively to public and private legal (“official”) documents – how did such concept function in the societies of Late Medieval Kingdom of Croatia. With the help of those rare (mainly narrative) texts which reflect the fund of social knowledge of that time in a somewhat clearer manner, the author indicates, by the means of analyzing individual “official” documents, how the concept of “Croatness” can indeed be glimpsed as a “background” (social) knowledge that was used in everyday practice and individual social transactions. Following these considerations, the author warns of the appearance of a separate, “learned” discourse on ethnicity, a discourse which was articulated clearly already at the beginning of the 15<sup>th</sup> century and which speaks of “Illyric” origins of inhabitants of the Eastern coast of the Adriatic and its hinterland. The first clearly articulated expressions of this discourse come from educated Italian humanistic circles at the beginning of the 15<sup>th</sup> century, and they were to spread to (mainly educated) lay and clerical circles, above all thanks to the authority enjoyed by the learned Italian humanists in that sphere. Two discourses on ethnicity, the “Croatian” one as a local social knowledge and the “Illyrian” one as learned knowledge, were bound to coexist and intermittently intermingle until the middle of the 19<sup>th</sup> century, until the moment when in 1848 “Illyrianism” finally lost the match and vanished, thus clearing the way for the creation of the modern Croatian nation.



*Tomislav Bogdan*

**Jezik i identitet:**

**počeci hrvatske renesansne književnosti**

Kada se u hrvatskoj književnoj historiografiji nacionalno određuju predmoderni domaći pisci, obično se upotrebljava klasifikacijska kategorija koja nastaje u sjecištu sistema književne historiografije i političkoga sistema. Tada se moderno shvaćanje nacije u pravilu projicira u razdoblja i kulture koji ga kao takvo nisu poznavali. U ovome izlaganju razmotrit će se što je u kontekstu procesa samoidentifikacije u Dalmaciji i u Dubrovniku mogao značiti početak književnoga stvaranja na vernakularu, do kojega dolazi na kraju 15. stoljeća. Predmoderni identitet i doživljaj vlastitoga prostora – barem kako se očituje u djelima dalmatinskih i dubrovačkih pisaca na početku ranoga novovjekovlja – valja promatrati u slojevima, jer istodobno može obuhvaćati više markera, od užih, kao što su komunalni, gradski, preko partikularnih državnih ili regionalnih, do lojalnosti različitim višestoljetnim političkim gospodarima i porecima, sve do širih kulturnih ili etničkih okvira. U tome će smislu biti osobito istaknute razlike između književnika u samostalnoj Dubrovačkoj Republici (Džore Držić, Šiško Menčetić) i u dalmatinskim gradovima (Marko Marulić). Poseban kulturni identitet Dubrovnika, počiva, među ostalim, na jeziku, državnosti, posebnom političkom identitetu te lokalnoj književnoj tradiciji, lokalnome Parnasu koji je uspostavljen upravo u renesansi. Svi kasniji dubrovački renesansni književnici prema svojim će se najstarijim prethodnicima odnositi kao prema začetnicima samosvojne, lokalne književne tradicije. Ta posebnost dubrovačkog identiteta bila je jedan od uzroka da je starija dubrovačka književnost u 20. stoljeću postala predmetom sporenja između hrvatskih i srpskih književnih povjesničara, u njihovim pokušajima da je integriraju u vlastite, nacionalne književne kanone.

*Tomislav Bogdan*

**Language and Identity:**

## **The Beginnings of Croatian Renaissance Literature**

In Croatian literary history, when the nationality of pre-modern homegrown writers is determined, a category of classification is usually used that is formed where the systems of literary history and politics overlap. This means that the modern understanding of the nation is usually projected onto eras and cultures which did not know it as such. In this presentation, it shall be considered what could have meant, in the context of the process of self-identification in Dalmatia and Dubrovnik, the beginning of literary composition in the vernacular, occurring at the end of the 15<sup>th</sup> century. The pre-modern identity and the way in which one's own space was experienced – or at least how they manifest themselves in the works of Dalmatian and Ragusan writers at the beginning of the Early Modern Age – should be considered in layers, for they can simultaneously contain a number of markers, whether narrow ones such as communal and urban; particular ones such as state or regional; loyalties to various century-spanning political overlords and social orders; and broader cultural or ethnic frameworks. In that sense, differences between writers from the independent Republic of Dubrovnik (Džore Držić, Šiško Menčetić) and the Dalmatian cities (Marko Marulić) will be highlighted. The special cultural identity of Dubrovnik rests on, among other features, language, statehood, a special political identity and the local literary tradition, a local Parnassus that was established exactly during the Renaissance. All the later Ragusan Renaissance writers would treat their earliest predecessors as founders of an autonomous, local literary tradition. This peculiarity of Ragusan identity was one of the causes that lead to the older Ragusan literature becoming a subject of contention between Croatian and Serbian literary historians in the 20<sup>th</sup> century, as they were trying to integrate it into their own national literary canons.

*Neven Budak*

**Turci, tradicija i tisak ili:**

**kako su od Slovenca postali Horvati?**

Migracije potaknute osmanlijskim osvajanjima dovele su velik broj onih koji su živjeli južno od Kupe na napuštena selišta zapadnog dijela srednjovjekovne Slavonije. Novodoseljeno stanovništvo identificirano je od starosjedilaca kao „Horvati“, stanovnici Hrvatske. Doseljavanje hrvatskog plemstva značilo je i prijenos vlastitog hrvatskog identiteta u ove krajeve. Stapanje institucija bana i sabora dviju kraljevina (Slavonije i Hrvatske) pridonijelo je i stapanju identiteta. Miješanje identiteta bilo je praćeno i miješanjem jezika, a važnu su ulogu u postupnom prevladavanju hrvatskog nad slavonskim identitetom imali i autori raznih djela koja se objavljuju tijekom 17. st.

## *Neven Budak*

### **The Turks, Tradition and the Press, or: How did Slavonians become Croats?**

The migrations induced by Ottoman conquests brought a large number of those who used to live south of the Kupa River to abandoned settlements of the Western part of medieval Slavonia. The newly settled population was identified by the natives as 'Horvati', i. e. inhabitants of Croatia. The immigration of Croatian nobility also meant that their own, Croatian identity was brought with them to these parts. The merging of the offices of the ban and the parliaments of the two kingdoms (those of Slavonia and Croatia) contributed to the merging of their identities. The intermixing of identities was followed by the intermixing of languages, and an important role in the gradual ascendancy of Croatian over Slavonic identity was played by the authors of various writings that were published during the 17<sup>th</sup> century.

*Jasenska Gudelj*

## **Vizualiziranje nacionalnog? Siksto V i arhitektura i slikarstvo sklopa sv. Jeronima u Rimu**

Sklop rimske crkve danas poznate kao San Girolamo dei Croati i okolnih građevina jedno je od najaktivnijih čvorišta interpretacija i generiranja povijesnih narativa koji su definirali nacionalnu bratovštinu čiji su članovi potjecali iz hrvatskih povijesnih zemalja i susjednih pokrajina. Već sam statut bratovštine, kao i niz kurijalnih dokumenata koji su regulirali njezino djelovanje, predstavljaju skup odrednica jedne od ranonovovjekovnih 'natio' kozmopolitskog Rima postridentskog razdoblja. Analiza likovnih fenomena, odnosno aktera izgradnje crkve i programa zidnih slika izvedenih tijekom kampanje ukrašavanja svetišta i transepta pod vodstvom Giovannija Guerre, koje je financirao papa Siksto V Perreti, doprinijet će stoga poznavanju skjavonsko/ilirske nacionalne ranonovovjekovne vizije iz rimske perspektive.

*Jasenka Gudelj*

## **Visualizing the Nation? Sixtus V and the Architecture and Art of the Complex of Saint Jerome's in Rome**

The complex of the Roman church known today as San Girolamo dei Croati and its surrounding buildings is one of the most attractive nodes of interpretation and production of historical narratives that defined the national fraternity whose members originated from Croatian historical lands and their neighbouring provinces. The statute of the fraternity, as well as a string of curial documents which regulated its functioning, already represented a set of markings typical for an early modern “natio” of the cosmopolitan Rome of the post-Tridentine era. Therefore, the analysis of artistic phenomena, as well as of the individuals who partook in the construction of the church and the execution of the set of wall paintings, created by the project of embellishing the chancel and the transept headed by Giovanni Guerra and financed by Pope Sixtus V Perreti, will contribute to our knowledge of the vision of the Early Modern Schiavone/Illyrian nation as it was seen from the Roman viewpoint.

*Ines Ivić*

## Jeronim Dalmatinac: etničko prisvajanje svetog Jeronima u izvorima 15. i ranog 16. stoljeća

Štovanje svetog Jeronima u kasnosrednjovjekovnoj Dalmaciji rezultat je dugotrajnog procesa oblikovanja kulta kroz razne aktivnosti te socijalni i povijesni kontekst (uspostava venecijanske vlasti, ukidanje autonomije komuna, osmansko prodiranje na Balkan te migracije stanovništva), koji je pridonio štovanju sveca kao regionalnog zaštitnika, ali i njegovom imenovanju Dalmatincem. Kolektivno štovanje je proizašlo iz lokalne glagoljaške tradicije koja ga je slavila kao izumitelja glagoljice, prevoditelja Biblije na slavenski i izumitelja slavenske mise, kao i iz uvezene humanističke tradicije koja je sveca štovala kao crkvenog oca, prevoditelja Biblije i autora teoloških rasprava. Sredinom 15. stoljeća u izvorima se Jeronim počinje spominjati kao Dalmatinac (u kasnijim i kao Ilir i Slaven) te se njegov blagdan počinje štovati u većini komuna, dok njegov lik postaje sveprisutan diljem Dalmacije. Izuzev povijesnih okolnosti koje su pridonijele jačanju kulta, izvjesno je da je prisvajanje Jeronima kao Talijana u djelu Flavija Bionda *Italia illustrata* objavljenog 1463. godine, izravno uzrokovalo obranu Jeronimovog dalmatinskog podrijetla od strane domaćih humanista. Analizom percepcije sv. Jeronima u odlukama o službenom štovanju u Trogiru i Dubrovniku, kao i u odabranim djelima dalmatinskih humanista (Benedikta Kotruljevića, Jurja Šižgorića, Marka Marulića i Vinka Pribojevića), donijet će se materijal za raspravu o etničkoj odrednici svetog Jeronima. Je li moguće kroz štovanje svetog Jeronima pratiti razvoj zajedničkog identiteta u kasnosrednjovjekovnoj Dalmaciji? Ako prihvatimo hipotezu da je u 15. stoljeću postojao zajednički dalmatinski identitet, na koji način se štovanje svetog Jeronima uklapa kao odrednica tog identiteta? Možemo li promatrati štovanje svetog Jeronima kao jednu od odrednica etničke zajednice koje donosi Anthony Smith u svojoj knjizi *The ethnic origin of nations*? Cilj ovog izlaganja je pokazati kako u 15. stoljeću u Dalmaciji, sveti Jeronim nije bio viđen samo kao jedan od znamenitih pojedinaca, nego i kao izraz jezičnog, duhovnog i kulturnog jedinstva u Dalmaciji, te da se savršeno uklapao u mit o antičkom podrijetlu, kako etničkom, tako i geografskom i lingvističkom.

*Ines Ivić*

## Jerome the Dalmatian: Ethnic Appropriation of Saint Jerome in the 15th and Early 16th Century Sources

The veneration of Saint Jerome in late medieval Dalmatia was a result of a long process of formation of the cult through various activities and the social and historical context (the establishment of Venetian authority, abolishing of communal autonomy, the Ottoman expansion and migrations of the population), which contributed to the veneration of the saint as a regional patron, but also to him being called a Dalmatian. The collective veneration originated from the local Glagolitic tradition, which celebrated Jerome as the inventor of the Glagolitic script, translator of the Bible into Slavonic and inventor of the Slavonic Mass, as well as from the imported Renaissance humanist tradition which revered the saint as a Church Father, translator of the Bible and author of theological tracts. In mid 15<sup>th</sup> century, contemporary sources start to label Jerome as a Dalmatian (the later ones also as an Illyrian or Slav), and most of the local communes started celebrating his feast day, while his image became ubiquitous throughout Dalmatia. Aside from the general historical context that contributed to the strengthening of the cult, the appropriation of Jerome as an Italian in Biondo's *Italia illustrata*, published in 1463, directly prompted the local humanists to leap to the defence of Jerome's Dalmatian origins. By analyzing the perception of St Jerome in the decrees on official veneration in Trogir and Dubrovnik, as well as in selected works of Dalmatian Renaissance humanists (Kotruljević, Šižgorić, Marulić and Pribojević), we shall present the material for discussion on the ethnic quality of St Jerome. Is it possible to follow the development of a common identity in late medieval Dalmatia through the veneration of the saint? If we accept the hypothesis of the existence of a common Dalmatian identity in the 15<sup>th</sup> century, in which way would the veneration of Saint Jerome fit in as a quality of that identity? Can we regard his veneration as one of the qualities of an ethnic community, as defined by A. Smith? The aim of this paper is to present how in the 15<sup>th</sup> century Dalmatia Saint Jerome was not seen merely as a famous individual, but also as an expression of linguistic, spiritual and cultural unity of Dalmatia, and that he fit perfectly into the myth of ancient origins of its ethnic, but also geographic and linguistic features.



*Ivan Jurković*

## Identiteti hrvatskih raseljenika u zemljama njihova doseljavanja (15.–16. st.)<sup>1</sup>

Dobrostojeći plemići su kao i velikaši Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva funkcionirali i na osnovi svojega društvenog položaja i na osnovi zemaljskog/županijskog uređenja države. Prihvaćanje elemenata novih osobnih identiteta (primjerice brakovima ili prilagođavanjem sustavima vrijednosti u novodoseljenim sredinama) bilo je, dakle, pravilom njihova ponašanja tijekom srednjeg vijeka. U 15. i 16. st. dominantno su susjedne austrijske (dio Istre, Kranjska, Koruška, Štajerska) i talijanske zemlje (osobito Mletačka Republika, te Apulija i Marke) bili prostorima masovnih vanjskih, te zemlje krune sv. Stjepana (Erdelj, Ugarska, Slavonija) prostorima masovnih unutarnjih migracija hrvatskih raseljenika. Vrlo je mali broj hrvatskih plemića sudjelovao u masovnim vanjskim migracijama u usporedbi s onima koji su odabrali zemlje pod okriljem krune sv. Stjepana kao mjesta svoje imigracije. Zbog izostanka takve intelektualne i društvene elite su na Apeninskom poluotoku i u nasljednim zemljama Habsburgovaca unatoč svojoj brojnosti doseljenici s prostora hrvatskih zemalja već u trećem naraštaju po doseljenu gubili svoj etnički identitet. Riječ je očito o procesu koji sociologija naziva asimilacijom. Plemeniti su se hrvatski raseljenici raspršeni po zemljama Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, međutim, trudili očuvati i tradiciju podrijetla, odnosno kulturnu baštinu koju su nastojali implementirati u novom zavičaju. Ta su nastojanja bila usmjerena preko “jezika/imena/vjere” i na mnogobrojne pred Osmanlijama silom raseljene članove običnoga hrvatskog puka. Riječ je očito o procesu koji sociologija naziva integracijom, dakle, o procesu u kojemu se ostvaruje kretanje ka kulturnom pluralizmu i pojavi novih transkulturnih elemenata... Kao argumenti navedenom, u izlaganju će se pojasniti sljedeće:

---

<sup>1</sup> Tekst i sudjelovanje na skupu je pripremljeno u okviru projekta »Izvori, pomagala i studije za hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do kraja dugog 19. stoljeća« Hrvatske zaklade za znanost (šifra: 6547), kojemu je voditelj znanstveni savjetnik dr. sc. Damir Karbić.

a) kako su brojni hrvatski imigranti bez duhovnog i društvenog vodstva (svećenstva i plemstva) u novodoseljenoj etnički različitoj sredini relativno brzo gubili vlastiti identitet;

b) kako su ustanove vlasti u ostacima hrvatskih zemalja (banska, saborska) postale instrumentima organiziranog djelovanja udruženoga plemstva i Hrvatske i Slavonije i kako je raseljenim plemićima s prostora srednjovjekovne Hrvatske uspjelo proširiti vlastito političko ime na prostor ondašnje Slavonije; te

c) kako su hrvatski plemeniti raseljenici nakon trajnog naseljavanja po županijama diljem ostataka Ugarske i njihova uključivanja u politički život Ugarske po principu zemaljskog uređenja države uspjeli sačuvati svoje do tada baštinjene identitete.

*Ivan Jurković*

## **Identities of Croatian Emigrants in the Countries to Which They Immigrated (15th-16th Century)<sup>2</sup>**

The well-to-do nobles of the Kingdom of Hungary-Croatia have, similarly to its magnates, functioned on the basis of their social status as well as on the basis of the organization of the country into lands and counties. Accepting elements of new personal identities (e. g. by entering marriages or adjusting to the value systems of the milieu in which they settled) was, therefore, a rule of their behavior during the Middle Ages. In the 15<sup>th</sup> and 16<sup>th</sup> centuries, the neighbouring Austrian (a part of Istria, Carniola, Carinthia and Styria) and Italian lands (especially the Republic of Venice, but also Apulia and the Marches) were predominant areas of mass outbound migrations, and the lands of the Crown of St Stephen (Transylvania, broader Hungary, Slavonia) were predominant areas of mass internal migrations of Croatian emigrants. A very small number of Croatian nobles participated in the mass outbound migrations, compared to those who chose the lands under the aegis of the Crown of St Stephen as locations of their immigration. Due to the lack of an intellectual and social elite, immigrants from the area of Croatian lands, despite their numerosity, started to lose their ethnic identity already in the third generation after their immigration to the Apennine Peninsula and the Habsburg hereditary lands. It is obvious that here a process of assimilation took place. However, noble Croatian emigrants scattered throughout the lands of the Kingdom of Hungary-Croatia strived to preserve the tradition about their origins, i. e. their cultural heritage, which they were trying to implement into their new homeland. These strivings were, by way of “language/appellation/religion,” also directed towards the numerous Croatian commoners forcibly relocated due to the Ottoman threat. It is obvious that here a process of integration took place, that is, a process in which a motion towards cultural pluralism and the appearance of new, transcultural

---

<sup>2</sup> The text and the participation at the conference was prepared as part of the project »Sources, Manuals and Studies for Croatian History from the Middle Ages to the End of the Long 19<sup>th</sup> Century« of the Croatian Science Foundation (code nr. 6547), headed by the Scientific Adviser Damir Karbić, PhD.

elements, manifests itself... As arguments supporting the above-stated, during this presentation the following shall be clarified:

a) how did the numerous Croatian immigrants without spiritual and social guidance (priesthood and nobility) relatively quickly lose their identity in a milieu in which they recently settled, ethnically different from their own;

b) how did the institutions of authority in the remnants of Croatian lands (the ban, the parliament) become instruments of organized action for the unified nobility of both Croatia and Slavonia, and how did the emigrant nobles from the area of medieval Croatia succeed in extending their own political appellation to the area of Slavonia; and

c) how did noble Croatian emigrants, after they settled permanently in counties throughout the remnants of broader Hungary and integrated themselves into the political life of broader Hungary according to the principle of the territorial organization of the country, succeed in preserving their identities, which even then remained parts of their heritage.

*Robert Kurelić*

## **Simboli nacije na prijelazu iz kasnog srednjovjekovlja u rani novi vijek**

Heraldika, sfragistika i veksilologija u novije vrijeme imaju znatno veću ulogu od katalogiziranja i opisivanja materijalne ostavštine plemstva i njihovih teritorija. Novija istraživanja pokazuju da je korištenje grbova, pečata ili zastava imalo znatno dublju i kompleksniju ulogu od puke identifikacije pojedinog plemića, njegova roda ili područja kojim je vladao. Vizualni simboli koristili su se još za obilježavanje teritorija, projekciju moći, vladarsku propagandu, ali i kao mehanizam za stvaranje osjećaja zajedništva unutar grupa, od viteških redova u razvijenom srednjem vijeku pa sve do nacionalnog identiteta. Mletački lav sigurno je jedan od najrasprostranjenijih primjera na hrvatskom ozemlju, dok su engleski i francuski vitezovi imali svoje simbole još za vrijeme stogodišnjeg rata. Hrvatske zemlje u srednjem vijeku nisu posjedovale jedinstveni „vizualni identitet“ već on postupno nastaje u petnaestom stoljeću, a u šesnaestome, uslijed osmanske ugroze, postupno poprima i značenje koji bismo mogli okarakterizirati i kao sredstvo stvaranja nacionalnog zajedništva, odnosno, kao početak stvaranja same nacije. Pritom je, u skladu sa širenjem hrvatskog identiteta na područje nekadašnje Slavonije i značenje novostvorenog hrvatskog grba, popularno znanog i kao „šahovnice“, postupno narastao i nadjačao ostale heraldičke simbole koji su se ranije koristili u hrvatskim zemljama. U ovom prilogu analizirat će se povijesni razvoj hrvatskih simbola u kontekstu obrane protiv Osmanlija i položaja u Habsburškoj monarhiji kako bi se pokušalo utvrditi je li iz njih vidljiv zametak nacije u osvit novoga doba.

*Robert Kurelić*

## Symbols of the Nation from the Late Middle Ages to the Early Modern Age

Heraldry, sphragistics and vexillology have in recent times began to signify much more than cataloguing and describing the material legacy of nobles and their territories. Newer research indicates that the use of coats of arms, seals or flags had a much deeper and complex role than merely identifying a nobleman, his kindred or the area over which he ruled. Visual symbols were also used to mark one's territory, for power projection and rulers' propaganda, but also as a mechanism for creating a sense of community within specific groups, from knightly orders in the Late Middle Ages all the way to national identities. The Lion of Venice is certainly one of the most widespread examples of this in Croatian lands, while the English and French knights had their symbols as early as the Hundred Years' War. Croatian lands did not possess a common "visual identity" in the Middle Ages; rather, it had developed gradually during the fifteenth century, and in the sixteenth, due to the Ottoman menace, it gradually took on the meaning which we might call a means of creating national unity, i. e. the beginning of creating the nation itself. Within this process, along with the spreading of the Croatian national identity to the area of what used to be Slavonia, the relevance of the newly created coat of arms of Croatia, popularly known as "šahovnica" ["the chessboard"] gradually grew, until it overpowered the other heraldic symbols that had been used in Croatian lands. In this paper I shall analyze the historical development of Croatian symbols in the context of the defense against the Ottomans and the Croatian position within the Habsburg Monarchy, in order to determine whether we can identify within them the nucleus of a nation at the dawn of a new era.

*Ivan Majnarić*

## Identiteti hrvatskog plemstva u drugoj polovici XIV. stoljeća<sup>3</sup>

Sukladno oživljenim historijskim istraživanjima predmodernih nacija izlaganje propituje identitete hrvatskog plemstva druge polovice XIV. stoljeća. U središte zanimanja stavit će se dva dominantno prepoznatljiva kruga identiteta, “svete krune Hrvatske kraljevine” te *nobiles duodecim generationum regni Croatiae*, koji će se ponajprije motriti kroz danu socijalnu i situacijsku konstrukciju u istodobnom suočavanju s Drugim. Pritom će se kao najjasniji obris identitetâ kasnosrednjovjekovnoga hrvatskog plemstva, ali podjednako i socio-političke agende tog plemstva, sagledati narativni izvor *Pacta conventa*. Najposlije, uporabom modernoga znanstvenog instrumentarija načet će se pitanje kasnosrednjovjekovne hrvatske nacije.

---

<sup>3</sup> Sudjelovanje na skupu pripremljeno je u okviru znanstvenog projekta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta *Drugost kao društvena i kulturna odrednica hrvatske prošlosti* (HKS-2017-7)

*Ivan Majnarić*

## Identities of the Croatian Nobility in the Second Half of the 14th Century<sup>4</sup>

In accordance with the recent revival of historical approaches to the research of pre-modern nations, this paper will examine the identities of the Croatian nobility during the second half of the 16<sup>th</sup> century. It shall focus on several cases in which we can recognize the two circles of identities which garnered the most recognition, the “Holy Crown of the Kingdom of Croatia” and the *nobiles duodecim generationum regni Croatiae*, and which will be above all examined through the prism of a given social and situational construct, and in the context of the simultaneous confrontation with the Other. While doing so, we shall examine the narrative source called the *Pacta conventa* as the clearest outline of the identities of the late medieval Croatian nobility, but also of its socio-political agenda. Lastly, we shall make an inquiry into the question of the late medieval Croatian nation using modern scientific means.

---

<sup>4</sup> The participation in this conference was prepared as part of the project „Otherness as the Social and Cultural Determinant of the Croatian Past“ (HKS-2017-7) of the Catholic University of Croatia.



*Antun Nekić*

## **Pridošlice i oblici integracije: nekoliko primjera iz srednjovjekovne Slavonije (14.–15. stoljeće)**

Iz 13. stoljeća dolaze prve informacije o specifičnom slavonskom regionalnom identitetu, iskazivanom u prvom redu kroz sklop običajnog prava plemićke zajednice koja se njime služila te koji se kroz 14. stoljeće najjasnije iskazivao preko održavanja općih sabora (*congregatio generalis*), a u 15. stoljeću i kroz predstavljanje Slavonije kao zasebne cjeline na saborima cijelog sklopa zemalja krune sv. Stjepana. Pored nastajanja specifičnog regionalnog identiteta postojao je i cijeli niz drugih razina i oblika identiteta plemstva srednjovjekovne Slavonije, među kojima je svakako i etnički identitet, s pretežitošću onog slavenskog, to jest hrvatskog te mađarskog. Na koji način su se u taj mozaik različitih identiteta uklapale i integrirale pridošlice tijekom 14. i 15. stoljeća glavno je pitanje na koje želim odgovoriti i to preko nekoliko primjera pridošlica, koji su i sami dolazili iz različitih etničkih i političkih zajednica: Kaštelanovića (Italija), triju ogranaka obitelji Hrvatinića (Bosanska banovina), Töttösa od Báthmonostra (Ugarska) i Zrinskih (Hrvatska). Prva grupa stjecala je posjede na jugoistoku križevačke županije, dok su posljednje dvije obitelji stekle posjede na širokom prostoru između Save i Une, što je također bilo važno jer su ta dva područja bila uvelike različite etničke i društvene konfiguracije.

*Antun Nekić*

## **Newcomers and Forms of Integration: Several Examples from Medieval Slavonia (14<sup>th</sup>-15<sup>th</sup> Century)**

The first pieces of information regarding a specific Slavonian regional identity originate from the 13<sup>th</sup> century. This identity expressed itself mainly through the code of common law used by the community of nobles, and throughout the 14<sup>th</sup> century it expressed itself most clearly in the custom of holding parliaments (*congregatio generalis*), while in the 15<sup>th</sup> century it also expressed itself through the presentation of Slavonia as a separate unit at the parliaments of the whole set of lands under the Crown of St Stephen. Along with the development of a specific regional identity there existed a whole other set of levels and shapes of identities of the nobility of medieval Slavonia, among which was certainly also an ethnic identity, predominately Slavic, i.e. Croatian, but Hungarian as well. The way in which newcomers fit and integrated themselves into this mosaic of different identities during the 14<sup>th</sup> and 15<sup>th</sup> centuries is the main question which I will aim to answer, using several examples of newcomers which themselves came from different ethnic and political communities: the Kaštelanovići (Italy), three branches of the Hrvatinić family (the Banate of Bosnia), the Töttös of Bátmonostor (Hungary) and the Zrinski (Croatia). The first group devoted itself to gaining estates in the Southeastern part of the County of Križevci, while the last two families gained estates in the broad area between the Sava and the Una River, which is also important due to the largely diverse ethnic and social configuration of these two areas.

*Marko Pijović*

## ‘Anatomija’ i ‘domet’ kolektivnih identiteta i identifikacija u prošlosti: primjer srednjovjekovnih Vlaha

Ovo se izlaganje u grubim crtama dotiče teme konstruiranja i reproduciranja kolektivnih identiteta u prošlosti, na primjeru srednjovjekovnih Vlaha (napose onih u zaleđu srednjeistočnog Jadrana). Pritom se polazi od razlika, kako organizacijskih tako i kognitivnih, između usmenih kultura s jedne, i pismenih kultura s druge strane, te se razmatraju moguće društvene posljedice takvih razlika. Uvažavajući činjenicu da su kod srednjovjekovnih vlaških, tj. stočarskih skupina stoljećima dominirale oralne forme komunikacije i usmene tradicije, u izlaganju se postavlja pitanje o mogućim dometima, tj. dosegu kolektivnih identifikacija u takvim društvima, i ukazuje se na njihovu relativnu ograničenost. Nasuprot pisanoj komunikaciji, kojoj makar u teoriji nema granica (tj. granica je sama (ne)pismenost), kod usmene komunikacije možemo govoriti o ograničenjima koja proizlaze iz njene same naravi (budući da podrazumijeva osobni kontakt i usmeno posredovanje informacija). Imajući to na umu, fokus izlaganja je na pitanju kakve su kolektivne identitete, tj. identifikacije mogli prakticirati srednjovjekovni Vlasi, te jesu li isti uopće imali nekakav zajednički ‘vlaški identitet’? Naime, skupine koje su posjedovale izvjesna politička oruđa i vlast, obično su raspolagale važnim resursima poput komunikacijskih medija, pa su tako recimo upotrebom pismenosti mogle podržavati i reproducirati kolektivne identifikacijske obrasce (npr. političke, religijske, etničke, itd.) koji bi funkcionirali na nešto širem prostoru, obuhvaćajući i veći broj ljudi. One pak kategorije srednjovjekovnih populacija, poput Vlaha, koje su prije svega bile definirane i oblikovane ‘izvana’ i ‘odozgo’ (intervencijom države, dakle od strane ‘nametnutog’ im pravno-političkog poretka), nisu posjedovale vlast i političku moć, a često niti druge resurse poput knjiških tradicija, tj. pismenosti, a putem kojih bi mogle oblikovati složenije i dugotrajnije komunikacijske mreže (kolektivne identitete) širih dometa (a pitanje je i jesu li takvo što uopće željele). Valja pritom voditi računa i o tome da su Vlasi prije svega bili ‘Vlasi’ zato jer ih je tako etiketirala, i kao kategoriju tijekom stoljeća oblikovala njihova okolina, a ne zato jer su nužno sami sebe tako definirali. To ne znači da vremenom

nosioći imena 'Vlah' (ili makar dio istih) nisu taj naziv prihvatili kao svoj, i počeli se tako i samoidentificirati – no čak ni ovakav razvoj događaja ne govori nužno u prilog postojanju nekakvog 'općeg' vlašskog identiteta. Preciznije, za Vlahe se, uvažavajući gore istaknute komunikacijske limite usmenih kultura, kao i maloprije spomenut položaj pravno-političkog 'objekta' (a ne 'subjekta'), vjerojatnijim čini scenarij prema kojem je na srednjovjekovnom Balkanu supostojalo mnoštvo paralelnih 'vlašnosti' koje su uglavnom bile međusobno nepovezane, i nesvjesne jedna druge.

*Marko Pijović*

## **‘Anatomy’ and ‘Range’ of Collective Identities and Identification in the Past: The Example of Medieval Vlachs**

This paper touches on, in a rough sketch, the subject of the constitution and reproduction of collective identities in the past, on the example of medieval Vlachs (especially those inhabiting the hinterlands of the Eastern-Central coast of the Adriatic). While doing so, it starts from the differences, organizational as well as cognitive ones, between the oral cultures on the one hand and literary ones on the other, considering the possible social consequences of such differences. While giving merit to the fact that among the medieval Vlach, i. e. cattle herding groups, oral forms of communication and oral traditions dominated for centuries, this presentation questions the possible range, i. e., the scope of collective identifications in such societies, and indicates their relatively limited abilities. Unlike written communication, which is – at least in theory – limitless (i.e. its limits consist of (il)literacy itself), in the context of oral communication we can speak of limits that derive from its own nature (as it requires personal contact and oral relaying of information). Bearing that in mind, the focus of this presentation is the question of what kinds of collective identities, i. e. identifications could have been practiced by medieval Vlachs, and whether they possessed any common “Vlach identity” at all. In fact, groups that possessed certain political tools and authority usually had at their disposal important resources such as communication media, and could therefore – for example, by putting literacy to use – sustain and reproduce forms of collective identification (e. g. political, religious, ethnic, etc.) which would function in a somewhat broader area, therefore encompassing a larger number of people. However, those categories of medieval populations which, like the Vlachs, were above all defined and shaped from “the outside” and from “above” (by state intervention, i. e. by the intervention of a legal-political organization “forced” upon them), did not possess the authority or political power nor, often, other resources such as literary traditions, i. e. literacy, by which they could form more complex and longer lasting communication networks (collective identities) with a broader range (and it is also questionable

whether they even wanted to do so). It should also be kept in mind that the Vlachs were “Vlachs” above all because they were labeled as such by their surroundings, and shaped as a distinct category by it, and not necessarily because they defined themselves as such. This does not mean that, with time, the bearers of the “Vlach” name (or at least part of them) did not accept that appellation as their own and start to identify themselves as such – but even that course of events wouldn’t necessarily speak in favor of the existence of some “general” Vlach identity. More precisely, when Vlachs are concerned – if we accept the communicational limits of oral cultures listed above, as well as the recently mentioned position of a legal-political “object” (and not “subject”), the scenario according to which in the medieval Balkan Peninsula there existed a multitude of parallel kinds of “Vlachness,” which were usually unconnected to each other and unaware of each other’s existence, seems more likely.

*Daniel Premerl*

## Vizualna konstrukcija osobnog ilirskog identiteta: grb Ivana Tomka Mrnavića

U izlaganju će se interpretirati grb Ivana Tomka Mrnavića (1580.–1637.), šibenskog i zagrebačkog kanonika, bosanskoga biskupa, čelnika rimske ilirske *Kongregacije sv. Jeronima*, suradnika vatikanske *Congregatio de Propaganda Fide*, te usto plodnoga pisca historiografske, hagiografske, teološke i fikcijske proze, poezije i drame. Jedan od alata Mrnavićevog samopredstavljanja bile su i naslovnice knjiga. Na njima je često svojem imenu i prezimenu pridodavao pridjev Bošnjnin. Naposljetku, na naslovcama se često pojavljivao i njegov grb. Težište izlaganja bit će na tumačenju nastanka i značenja Mrnavićevog grba. Oblikovanje Mrnavićevog grba neodvojivo je od oblikovanja njegovog aristokratskog porijekla, ali i oblikovanja povijesti Ilirika i njegove žuđene budućnosti. Prikazat će se do sada identificirani primjerci Mrnavićevog grba kao i primjeri njihove daljnje upotrebe od potonjih rođaka.

*Daniel Premerl*

## Visual Construction of a Personal Illyrian Identity: The Coat of Arms of Ivan Tomko Mrnavić

In the course of this presentation, we shall interpret the coat of arms of Ivan Tomko Mrnavić (1580–1637), canon of Šibenik and Zagreb, bishop of Bosnia, head of the Roman Illyrian *Congregation of St Jerome*, associate of the Vatican *Congregatio de Propaganda Fide* and also a prolific author of historiographical, hagiographical, theological and artistic prose, poetry and drama. One of the tools of Mrnavić's self-representation were title pages of books. In them he would often add the adjective "Bosnian" to his name and surname. Finally, these title pages would often feature his coat of arms. This presentation will focus on explaining the genesis and meaning of Mrnavić's coat of arms. The shaping of Mrnavić's coat of arms is inseparable from the shaping of his aristocratic descent, but also from the shaping of the history of Illyria and of its desired future. The so far identified examples of Mrnavić's coat of arms will be presented, along with the examples of their further use by his more recent relatives.



*Luka Špoljarić*

## **Geneza i politizacija ilirske nacionalne ideje**

Posljednjih trideset godina brojni su radovi osvijetlili razne aspekte povijesti ilirske nacionalne ideje u ranom novom vijeku, nudeći pritom i različita tumačenja njezine geneze. Radoslav Katičić izjednačio je ilirski etnonim s hrvatskim te istaknuo važnost institucija sv. Jeronima u Rimu u njegovoj popularizaciji; Mladen Ančić svratio je pažnju na prvi spomen ilirskog etnonima u Splitu na samom početku 15. stoljeća i identificirao učene talijanske komunalne službenike kao njegove tvorce; Zrinka je Blažević pak ukazala na polisemičnost ilirizma i pronašla njegove korijene u indigenim humanističkim krugovima dalmatinskih komuna. Uzimajući u obzir razne zaključke navedenih studija, ovo će izlaganje ponuditi drugačiju interpretaciju geneze fenomena. Ključnu ulogu u afirmaciji ilirske ideje, naime, igrala je njezina politizacija, koju treba gledati u kontekstu unijatske politike renesansnog papinstva i šire difuzije nacionalnog diskursa u europskim crkvenim krugovima. Pokazat će se, naime, kako se formiranje koherentne ideje o kulturnoj, crkvenoj i političkoj individualnosti ilirske nacije može pratiti od 1440-tih do 1470-tih godina na osnovi raznih političko-logističkih poteza i ideoloških transformacija, kako na međunarodnoj tako i na lokalnoj razini. Cilj je izlaganja dati odgovore na pitanja što čini tu izvornu viziju Ilirije, tko je sve promiče, kako i zašto. Smještajući naposljetku ilirsku nacionalnu ideju u širi kontekst petnaestostoljetnog humanizma i humanističkog nacionalizma na hrvatskom kulturnom prostoru, u zaključku će se upozoriti na razna pitanja koja su uvjetovala humanističku aproprijaciju klasicističkih etnonima.

*Luka Špoljarić*

## Genesis and Politicization of the Illyrian National Idea

During the last thirty years, numerous works illuminated various aspects of the history of the Illyrian national idea in the early modern period, all the while offering different interpretations of its origins. Radoslav Katičić identified the Illyrian ethnonym with the Croatian one and stressed the importance of the St Jerome's institutions in Rome in its popularization; Mladen Ančić pointed out the first mentioning of the Illyrian ethnonym in Split at the very beginning of the 15<sup>th</sup> century and identified the learned Italian communal officials as its makers; Zrinka Blažević studied the polysemic nature of Illyrianism and found its roots in the indigenous Renaissance humanist circles of Dalmatian communes. While taking into account the various findings of the mentioned studies, this paper will offer a different interpretation of the genesis of this phenomenon. The key role in the affirmation of the Illyrian idea was, in fact, played by its politicization, which should be regarded in the context of the Renaissance Papacy's Uniate politics and of the broader diffusion of the nationalist discourse in European ecclesiastic circles. I shall demonstrate how the shaping of a coherent idea of a cultural, ecclesiastical and political individuality of the Illyrian nation can actually be traced to the period between the 1440s and 1470s on the basis of various political-logistical moves and ideological transformations, both on an international and a local level. The aim of this presentation is to answer the questions as to what was this original vision of Illyria, who promoted it and how and why was it promoted. Finally, by placing the idea of the Illyrian nation within a broader context of fifteenth-century Renaissance humanism and humanist nationalism in the Croatian cultural space, the conclusion to this presentation shall warn of various conditions that determined the humanist appropriation of classical ethnonyms.

